

Reedukace a kompenzace
specifických poruch učení (a chování)
u žáků základní školy

PhDr. Alena Šafrová

Definice SPU amerických expertů z roku 1980:

Specifická vývojová dyslexie je porucha projevující se neschopností naučit se číst, přestože se dítěti dostává běžného výukového vedení, má přiměřenou inteligenci a sociokulturní příležitost. Je podmíněna poruchami v základních poznávacích schopnostech, přičemž tyto poruchy jsou často konstitučního původu.

Poruchy učení jsou souhrnným označením různorodé skupiny poruch, které se projevují zřetelnými obtížemi při nabývání a užívání takových dovedností, jako je mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení, psaní, matematické usuzování nebo počítání. Tyto poruchy jsou vlastní postiženému jedinci a předpokládají dysfunkci centrálního nervového systému. I když se porucha učení může vyskytnout souběžně s jinými formami postižení (jako např. smyslové vady, mentální retardace, sociální a emoční poruchy) nebo souběžně s jinými vlivy prostředí (např. kulturní zvláštnosti, nedostatečná nebo nevhodná výuka, psychogenní činitelé), není přímým následkem takových postižení nebo nepříznivých vlivů.

- **Vyhláška č. 73/2005 - nyní č. 147/2011 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.**
- Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání žáků mimořádně nadaných se uskutečňuje s využitím vyrovnávacích a podpůrných opatření.
- Vyrovnávacími opatřeními při vzdělávání žáků se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním - využívání pedagogických, speciálně pedagogických metod a postupů, odpovídají vzdělávacím potřebám žáků, Škola tato opatření poskytuje na základě pedagogického posouzení vzdělávacích potřeb žáka, průběhu a výsledků jeho vzdělávání, popřípadě ve spolupráci se školským poradenským zařízením.
- Konkrétně je stanovena náplň podpůrných opatření při vzdělávání žáků se zdravotním postižením a při vzdělávání žáků mimořádně nadaných.
- Nově je také definováno, kdo je žák s těžkým zdravotním postižením a žák se sociálním znevýhodněním.

- Dále je také nově stanoveno, za jakých podmínek se může žák bez zdravotního postižení vzdělávat ve škole, třídě, studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením. Pro praxi škol je důležité, že nejméně jedenkrát za školní rok škola u takového žáka posoudí, zda důvody pro vzdělávání žáka trvají; pokud tyto důvody pominuly, navrhne zákonnému zástupci žáka nebo zletilému žákovi návrat do původní nebo jiné běžné školy, třídy nebo studijní skupiny,
- Žáci bez zdravotního postižení se nevzdělávají podle vzdělávacích programů pro žáky se zdravotním postižením.

Vyhláška č. 72/2005, nyní 116/2011 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

- Zavádí povinnost poradenských pracovníků ve školství informovat zákonné zástupce – rodiče (nebo zletilého žáka) o tom, že **poradenskou službu mohou žádat kdykoli znovu** a to právě ve shodě s rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva ve věci č.57325/00-D.H. a ostatní proti České republice.
- Vyhláška celkově **zvýrazňuje charakter poradenských služeb** a přesouvá těžiště poradenských služeb **od diagnostiky k doporučení.**
- **Všechny informace** o poradenských službách **se mají poskytovat jednoznačným a srozumitelným způsobem** pro co nejširší možný okruh osob.
- Vyhláška zavádí **časové limity** pro zahájení poskytování poradenských služeb.
- V případě, že se doporučuje zařazení žáka do školy nebo vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním postižením, je toto **doporučení platné pouze jeden rok a poté je nutné jej revidovat.**

- **Písemný informovaný souhlas o poradenské službě (týká se školního poradenského pracoviště) se poskytuje pouze v případě činnosti psychologa nebo speciálního pedagoga** na škole; (výchovní poradci a metodici prevence již nemusí získávat informovaný souhlas, čímž se snižuje administrativní zátěž škol a zvyšuje bazální důvěra mezi pedagogy a žáky škol, což je důležité pro rozkrytí některých problémů žáků).
- V činnosti poraden a speciálně pedagogických center přibývá činnost **vypracování odborných posudků pro účely uzpůsobení podmínek pro konání maturitní zkoušky** (dříve chybělo).
- **Poradny** a SPC stanovují vedle **podpůrných opatření** také **opatření vyrovnávací** (dříve chybělo) např.: poskytování individuální podpory v rámci výuky a její přípravy, využívání poradenských služeb školy a služeb asistenta.

Reedukace – reeducatio – dosl. nová výchova

- znovu, od základu, resp. převýchova;
- metodicky přesnější postupy přepracované na základě analýzy daného nedostatku s cílem zlepšit nebo upravit určitou způsobilost;
- speciální metody upravující nebo napravující porušení nebo nevyvinutí funkce a činnosti.

Kompenzace – compensatio – vzájemná náhrada

- vzájemné vyrovnání dvou jevů hodnot;
- vyvážení nedostatku vyvinutím jiné činnosti nebo zdůrazněním jiné přednosti;
- reakce na frustraci změnou cíle nebo cesty k němu.

J. Dvořák: Logopedický slovník, 1998

Etiologie – diagnostika – náprava

Dříve: lineárně kauzální model

příčina → následek → příčina → následek

Nyní: systémový přístup – cyklický model

odpovídá názoru o propojenosti příčiny a následku, které tak působí zpětnovazebně, že je nelze oddělit, kterýkoliv jev může být příčinou i následkem.

KOCUROVÁ, M. *Komunikační kompetence jako téma inkluzivní školy.*
Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002.

POKORNÁ, V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování.*
Praha: Portál 2001. 3.vydání. 1.vydání 1997

Dyslexii jako poruchu, která má biomedicínské příčiny zkoumají medicínské obory – genetika, neurologie, endokrinologie, biochemie.

- dědičnost – neexistuje gen dyslexie, výskyt dyslexie u nejbližších příbuzných – 40 až 50 % možnost dědičného výskytu (u chlapců 5x větší pravděpodobnost oproti běžné populaci); až u 60 % dyslektiků se zároveň vyskytuje další problém (ADHD, deprese, úzkostnost, jiné problémy v chování);
- neuropsychický vývoj – mozek člověka s dyslexií pracuje „jinak“: výzkumy práce mozkových hemisfér při čtení; po 1 roce reedukace zjištěno zlepšení ve funkci levé mozkové hemisféry, přednostně aktivované při čtení; aktivita mozkových nervů řídících oční pohyby;
- hormonální změny – vývoj levé hemisféry je v prenatálním období negativně ovlivňován nadměrnou hladinou testosteronu (možnost vlivu na vyšší výskyt mužů s dyslexií a leváků)

- biochemické změny – výzkumy zjistily, že 32 % jedinců s dyslexií má nedostatek nenasycených mastných kyselin (obtíže ve čtení, zhoršené soustředění); stále se ověřuje přínos potravinových doplňků;
- chronický zánět středního ucha – výzkumy ukazují, že se zhoršuje zpracování akustického signálu; špatné spaní – únava, chování; zvláštnosti v chování – oční kontakt, pomalé reakce, zapomíná pravidla her, neplní úkoly, chybí nápodoba znaků, opora zrakovým vnímáním u televize, ale nedokáže sledovat děj; obtíže v komunikaci – obtíže v osvojení receptivní i expresivní řeči, špatná krátkodobá paměť, vnímání instrukcí, pořadí dnů v týdnu, měsíců v roce.

ZELINKOVÁ, O. *Dyslexie v předškolním věku*. Portál, 2008

Vývoj poznávacích procesů a jejich vliv na čtení

- řeč (porozumění vyjadřování): opožděný vývoj může později ovlivnit rychlost čtení, porozumění čtenému i písemný projev
 - vývoj řeči (jednotlivá stadia a zvládané činnosti v daném věku jsou orientační); individuální rozdíly souvisí i s osobnostními rysy dítěte, situací v rodině
 - artikulace – nesprávná artikulace má vliv na čtení a psaní i na úspěšnost dítěte
 - slovní zásoba (omezení znamená ztížené porozumění čtenému textu, domýšlení, předjímání budoucího děje)
 - jazykový cit – umožňuje dítěti mluvit gramaticky správně: podnětné prostředí s gramaticky správnou mluvou; deficit = obtíže v mateřském i cizím jazyce
 - plynulost mluvy – rychlé pojmenovávání

- sluchové vnímání – důležitý 1. rok dítěte;
 - fonemické uvědomění (slova a slabiky – zvuky reprezentované písmeny)
 - fonémy (zvuky nesoucí význam – znělost, neznělost, délku)
 - fonologické uvědomění (hra s řečí – rýmování, postavení hlásky ve slově, dělení slov na slabiky)

Důležité: sociální kontakt v raném dětství!

- zrakové vnímání – analýza, syntéza, diferenciacce, oční pohyby, figura – pozadí
- pravo – levá a prostorová orientace (při vhodném cvičení jsou děti schopné se orientovat před nástupem do školy) potíže v orientaci ve městě, budově, škole, matematika, geometrie, zeměpis – mapa, sociální důsledky

- orientace v čase (deficit – potíže ve zvládnutí časových údajů; nechápou gramatické kategorie, historie – časová přímka, organizace vlastní činnosti, nedochvilnost)
- paměť – krátkodobá, dlouhodobá (slovíčka, násobilka) básničky, písničky – přirozenou cestou – nepřetěžují
- koncentrace pozornosti – rozlišit poruchu pozornosti a snadnou unavitelnost dítěte ADHD má asi 10 % dětí; soustředění je třeba cvičit a je to možné
- proces automatizace – porucha je chápána jako jedna z nejdůležitějších překážek u jedinců s dyslexií (opakují – nemohou se naučit – např. násobilka; automatizace sociálních dovedností)

Velký problém: celková pomalost a nedostatečná koordinace psychických procesů

„Dílní oslabení některé z uvedených oblastí nemusí vůbec ovlivnit školní úspěšnost dítěte!“ (O. Zelinková, 2008)

Rizikové oblasti z hlediska SPU (Zelinková, 2008)

1. Biologická rovina
2. Kognitivní (poznávací) funkce
3. Chování dítěte

Biologická rovina

- genetické zatížení v rodině
- problémy v těhotenství, obtíže kolem porodu, potíže v prvních dnech života dítěte
- zdravotní obtíže vyplývající z anamnézy (početí v chřipkovém období, léky, alkohol.....)

Kognitivní funkce – různá kombinace

- řeč - počátek později než jiné děti, nesprávná výslovnost
 - pomalý růst slovní zásoby
 - problémy v rýmování slov
 - nedokáže opakovat „nesmyslná“ slova
- motorika – deficit ve vývoji hrubé motoriky (lezení, chůze, běh)
- sluchová percepce - ve 3 – 4 letech nedělí slova na slabiky
 - před nástupem do školy nerozezná první hlásku ve slově
- proces automatizace - dlouho trvá zapamatování dovedností, poznatků
 - nedostatečně rozvinutá krátkodobá paměť (opakování slov, dnů v týdnu, barvy, tvary, neopakuje čísla)

Chování dítěte

- obtížně se soustřeďuje, extrémně neklidné, snadno se rozptýlí
- podrážděnost – překonává obtíže
- nápadně se vyhýbá určitým aktivitám (odmítá kreslit, cvičit)
- obtíže v navazování kontaktů s vrstevníky
- špatně si pamatuje cestu, směr

O. Zelinková (2008) radí:

„Sledujte dítě, které se chováním odlišuje od ostatních. Pokud zjistíte více rizikových faktorů, hledejte pomoc u odborníků.“

Výběr publikací: předškolní věk, 1. ročník

SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. Praha: Portál, 1996
(Diagnostika + cvičení)

ŠVANCAROVÁ, D., KUCHARSKÁ, A. *Test rizika poruch čtení a psaní*.
Scietia, 2001

ZELINKOVÁ, O. *Dyslexie v předškolním věku?* Praha: Portál, 2008

BEDNÁŘOVÁ, J. *Mezi námi předškoláky*. (3 díly: 3-5, 4-6, 5-7), Brno:
Edika, 2011

BEDNÁŘOVÁ, J. *Orientace v prostoru a čase*. (2 díly: 4-6, 5-7), Brno:
Edika, 2012

BEDNÁŘOVÁ, J. *Když se pastelky učily kreslit*. (pracovní název, zatím
nevydáno, orientačně pro děti od 2,5-4 let), Brno, Edika 2012

BEDNÁŘOVÁ, J. *Počítáme se sobem Bobem*

BEDNÁŘOVÁ, J. *Počítání soba Boba. 2.díl*

Reedukace a kompenzace SPU(CH) u žáků ZŠ (17)

Oblast	Příznaky při sledování	Vliv na čtení a psaní	Možnosti nápravy
<i>Sluchová paměť</i>	<ul style="list-style-type: none"> - těžkosti při zapamatování jednoduchých úkolů - omezená krátkodobá paměť - dítě se hlásí a následně neví, co chtělo říci 	<ul style="list-style-type: none"> - nedokáže odříkat jednoduché říkanky nebo verše pro děti - při čtení neví na konci věty/ slova, jak věta/ slovo začínalo - nedostatečné pochopení smyslu textu 	<ul style="list-style-type: none"> - vytleskávání jednoduchých rytmů - různé vytleskávané motivy doplňují různé aktivity - pomůcky na zapamatování (konkrétní či obrazná podpora) - naučit se zpměti dětské rýmy, verše, básně
<i>Sluchová diferenciac</i>	<ul style="list-style-type: none"> - neumí rozpoznat určité zvuky - těžko rozlišuje výšku a délku tónu - obtíže při napodobování zvuků - neschopnost rozlišovat od sebe podobně znějící hlásky, slabiky nebo slova vady řeči, zvláště koktání 	<ul style="list-style-type: none"> - neschopnost rozlišovat od sebe podobně znějící hlásky, slabiky nebo slova 	<ul style="list-style-type: none"> - loto se zvuky - hádání zvuků - při určitém zvuku nebo hlásce musí dítě např. zůstat bez pohybu stát - dokud dítě slyší určitý zvuk, musí vykonávat domluvený pohyb - rozlišování podobně znějících slov - při čtení vět (nebo návodů atd.) důraz na detaily - předčítání příběhů, jejich převyprávění případně zodpovězení otázek
<i>Sluchové členění</i>	<ul style="list-style-type: none"> - narušení řeči - neumí strukturovat komplexní slyšené celky - nerozpozná při hláskování daného slova hlásku na začátku/ uprostřed/ na konci 	<ul style="list-style-type: none"> - potíže při hláskování slov - nejistota při psaní (vynechává písmena) - špatné určení pozice hlásky ve slově 	<ul style="list-style-type: none"> - cvičení s pomocí obrázků - využití barev - mluvení s tleskáním

Reedukace a kompenzace SPU(CH) u žáků ZŠ (18)

Oblast	Příznaky při sledování	Vliv na čtení a psaní	Možnosti nápravy
Zrakové vnímání	<ul style="list-style-type: none"> - nedokáže rozpoznat vizuální podněty, rozlišit je a spojit je dohromady s dřívější zkušeností - neumí zaměřit pozornost 		
Poloha v prostoru	<ul style="list-style-type: none"> - zaměňuje písmena a číslice - problémy s postupem práce - nejistota při určování vpravo/ vlevo, nahoře/ dole 	<ul style="list-style-type: none"> - chyby při psaní a čtení písmen a číslic, které se odlišují prostorovou orientací (p/ b, p/ q, 6/ 9) 	<ul style="list-style-type: none"> - světlá strana/ tmavá strana - čtenářské okénko - jednoduché sportovní hry
Zraková paměť	<ul style="list-style-type: none"> - neumí si zapamatovat barvy, obrázky nebo vzory 	<ul style="list-style-type: none"> - problémy při zapamatování písmen nebo celých slov - chyby při psaní a čtení 	<ul style="list-style-type: none"> - mnemotechnické pomůcky (využití slov, pohybu, znamení rukou, obrázků) - „Vidím něco, co ty nevidíš!“
Rozpoznání tvarů	<ul style="list-style-type: none"> - nerozpozná opakovaně to samé písmeno - má opakované problémy odlišit dané písmeno od ostatních 	<ul style="list-style-type: none"> - problémy ve čtení - nejistota v psaní 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznání stejného předmětu při hře - rozpoznání a vymalování písmen (pomocí vzoru) - rozličné typy a velikosti písma
Vizuomotorika	<ul style="list-style-type: none"> - nešikovnost při hře a u sportu - problémy s malováním a kreslením - obtíže při vystřihování - nápadně nehezky vzhled písma - problémy se soustředěním na jeden důležitý podnět 	<ul style="list-style-type: none"> - nejistota při dodržení tvaru linky - vlastní písmo je nečitelné, není možné zlepšení 	<ul style="list-style-type: none"> - cvičení jemné motoriky - vymalovávání - vystřihování - plastelína, tuž. prstové barvy - speciální sešity s barevnými linkami a různými velikostmi linek - písmena ze smirkového papíru - písmena vyřezaná ze dřeva

Reedukace a kompenzace SPU(CH) u žáků ZŠ (19)

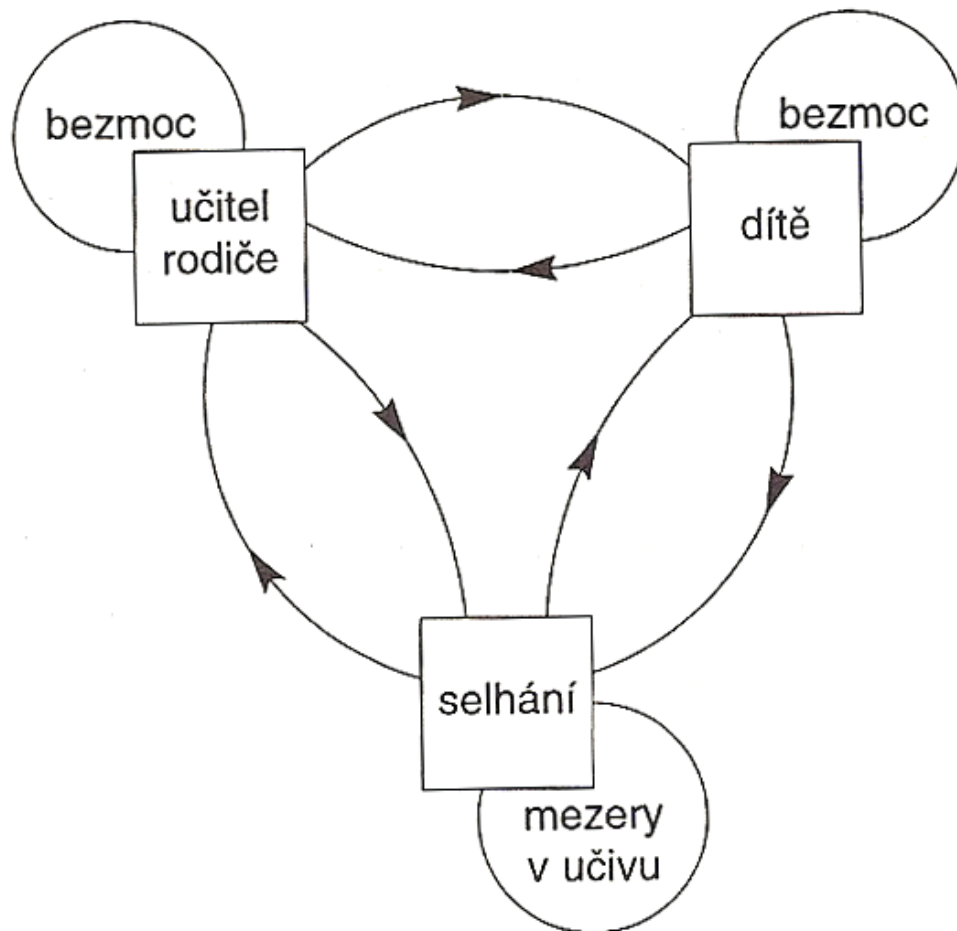
Oblast	Příznaky při sledování	Vliv na čtení a psaní	Možnosti nápravy
<i>Vnímání doteku</i>	<ul style="list-style-type: none"> - podněty jsou shledávány jako nepříjemné nebo jsou naopak neustále vyhledávány - doteky jako podněty jsou špatně lokalizovány 	<ul style="list-style-type: none"> - důležitý základ pro školní výuku - držení tužky - odhad vynaložené síly 	<ul style="list-style-type: none"> - rozložit pytlíky s pískem a pomocí hmatu určit jejich polohu - učitel se dotýká dítěte ležícího pod dekou, to pojmenovává dané části těla - hry s prsty - „sendvič“: dítě leží mezi dvěma zíněnkami (bez zátěže, se zátěží)
<i>Schopnost hmatové diferenciace</i>	<ul style="list-style-type: none"> - obtíže při vyhledávání a rozlišování předmětů hmatem 	<ul style="list-style-type: none"> - důležitý základ pro školní výuku - chybí představa o tvaru písmene 	<ul style="list-style-type: none"> - hnětení - hlazení - trhání - látkové krabice podle Montessori - hmatový pytel - písmena vyřezaná ze dřeva
<i>Tělesné schéma</i>	<ul style="list-style-type: none"> - nedokáže pojmenovat části těla - nevnímá rozdílné držení těla - špatně kontroluje své tělo 	<ul style="list-style-type: none"> - důležitý základ pro školní výuku 	<ul style="list-style-type: none"> - hadrová panenka - dítě pojmenuje část těla, které se dotýkáme - namalovat postavu dítěte v reálné velikosti, dítě ji pak vybarvuje - hry s rukama

Reedukace a kompenzace SPU(CH) u žáků ZŠ (20)

Oblast	Příznaky při sledování	Vliv na čtení a psaní	Možnosti nápravy
<i>Serialita</i>	<ul style="list-style-type: none">- obtíže v pokračování podle zadaného vzoru- nedokáže si zapamatovat posloupnost slyšených zvuků- pomíchá více úkolů v řadě	<ul style="list-style-type: none">- nedokáže sestavit příběh podle obrázků- zaměňuje při čtení písmena uvnitř slova- hlásky či slova vnímá ve špatné časové souslednosti	<ul style="list-style-type: none">- navlékání korálek podle vzoru- domalování jednoduchých vzorů v řadě- vytleskání jednoduchých rytmů- převyprávění jednoduchých krátkých příběhů- sestavení krátkých obrázkových příběhů- dodržení receptu (např. pečení koláče)- oblékání a svlékání panenky- dodržení pravidel hry

Reedukace a kompenzace SPU(CH) u žáků ZŠ (21)

Oblast	Příznaky při sledování	Vliv na čtení a psaní	Možnosti nápravy
<i>Zaměření pozornosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> - obtíže při sledování výuky - problémy se zaměřením pozornosti na určitou práci - lehké odvedení pozornosti - obtíže při naslouchání ostatním - dítě se s obtížemi soustředí na optické podněty a jejich obsah 	<ul style="list-style-type: none"> - důležité pro školní výuku 	<ul style="list-style-type: none"> - motivující výuka - rozčlenění výuky na krátké sekvence - přestávky vyplněné pohybem - učení pomocí pohybu - trénink zaměření pozornosti - podpora pomocí symbolů, obrázků a signálů - uvolňovací cvičení - podpora doprovodným slovem při psaní
<i>Soustředění na úlohu</i>	<ul style="list-style-type: none"> - obtíže při pokračování v přerušené práci - problémy s dotažením úkolu do konce - kontrola odvedené práce pouze po vyzvání - hra s materiálem určeným k práci 	<ul style="list-style-type: none"> - důležité pro školní výuku 	
<i>Trvání pozornosti, výdrž</i>	<ul style="list-style-type: none"> - pozornost nevydrží delší dobu - při vyskytnutí se problému se dítě rychle vzdává - nedovede hru nebo práci do konce 	<ul style="list-style-type: none"> - důležité pro školní výuku 	

Analyticko-syntetická metoda v modifikované podobě

(MAŇOUROVÁ, Z. *Informace české společnosti „Dyslexie“ 2010/2011*;
www.czechdyslexia.cz)

Metoda otevřená novým postupům, které vychází z metod celostních a analytických.

- další písmena nad rámec Živé abecedy (předslabikářové období); pracuje se se slovy jako celky a z nich se analyzují písmena; dekódování
- tradiční postup je oživen vyvozováním písmen ze slov jako celků
- slova jsou analyzována tradičně foneticky na slabiky a hlásky a také zapisována na tabuli hůlkovým písmem a zpětně podrobována vizuální analýze jednotlivých grafémů a opět „přečtena“ (již od 1.týdne!)
- se slovy se dále pracuje (žáci na tabuli barevně vyznačují písmena, ze slov tvoří věty, komponují je do vyprávění
- děti rozdělí větu na jednotlivá slova, zpětně čtou, zapisují na listy + obrázky

- **žáci se učí číst prostřednictvím psaní hůlkovým písmem na volné listy**
- všechny aktivity probíhají přirozeně, nenuceně, žák pracuje vlastním tempem

Didaktický přístup:

1. Žáci se pokoušejí o vlastní produkci.
2. Žáci opisují slova z tabule a doplňují je vhodnými obrázky.
3. Žáci píšou vlastní texty, přičemž využívají svých dosavadních zkušeností.

Ze sledování vyplynulo, že na přelomu listopadu a prosince žáci čtou jednoduché texty obsahující všechna písmena abecedy+ jsou schopni napsat čitelně hůlkovým písmem krátký text.

Metodika Sfumato (Splývavé čtení)

NAVRÁTILOVÁ, M. www.szcehdyslexia.cz; www.abcmusic.cz

U Sfumata se jednotlivé grafémy zrakem periferně načítají a všechny fonémy v celém slově se vyslovují hlasitě a legatem (tj. vázaně).

Při vytváření čtecích návyků se pracuje se zrakem a sluchem a to v přesné posloupnosti, za dostatečné podpory dechového aparátu a s podmínkou správného tvoření hlásek. Rozlišování prvků řeči se spojuje se sluchovou a zrakovou pamětí a následně s představivostí. Splývavé čtení je založené na levopravé orientaci: čtenář očima snímá v předstihu jedno, dvě či více slov ještě před hlasovou expozicí. Slovo nevysloví dříve, než ho správně přečte očima. Cílem je synchronizace několika procesů. Výsledkem je pak bezchybné čtení.

Vhodné pro všechny děti.

Kami Net – výukové stránky především pro žáky se SPU

Kami Net (www.kaminet.cz) jsou volně přístupné výukové webové stránky věnované výuce českého a anglického jazyka

- barevné řešení stránek (viditelnost) možnost nastavení barevné kombinace pozadí a písma
- bezpatkové písmo
- jednoduchý výklad mluvnických a pravopisných pravidel; taháky – pomoc k procvičování; testy
- literatura – literární pojmy, literární ukázky
- sloh Kamizdat – <http://kamizdat.wz.cz>

Vybrané publikace pro reedukaci SPU

- HEYROVSKÁ, Y., VRBKOVÁ, M., MAŠKOVÁ, I. *Nebojte se psaní – náprava grafomotorických obtíží u dětí předškolního a školního věku*. Praha: DYS centrum, 2004
- VODIČKA, I. *Nechte leváky drápat. Metodika levorukého psaní, kreslení a malování*. Praha: Portál, 2008 (levak.drapal@seznam.cz)
- Comenia Script - Zájem rodičů i škol o nové písmo pro prvňáky roste*. <http://www.novinky.cz/domaci/268027-zajem-rodicu-i-skol-o-nove-pismo-pro-prvnaky-roste.html?ref=boxF> (20.05.2012; 08:32)
- SWIERKOSZOVÁ, J. *Metoda Dobrého startu*. Ostrava, 1998
- POKORNÁ, V. *Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení*. Praha: Portál, 1998
- BALŠÍKOVÁ, O., DAN, J. *Náprava čtení a psaní (Čtenářské tabulky)*. Praha: SPN, 1991
- JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Metody reedukace SPU. Dyslexie, Dysgrafie*. D+H, 2004
- NOVÁK, J. *Dyskalkulie*. Tobiáš, 2004

BLAŽKOVÁ, R. *Dyskalkulie a další specifické poruchy učení v matematice*. Brno: PdF MU, 2009

BARTOŇOVÁ, M. *Kapitoly ze specifických poruch učení II. Reedukace specifických poruch učení*. Brno: PdF MU, 2007
(vhodné též pro 2.stupeň ZŠ)

MICHALOVÁ, Z. *Specifické poruchy učení na druhém stupni ZŠ a na školách středních*. Tobiáš, 2001

ZELINKOVÁ, O. *cizí jazyka a specifické poruchy učení*. Tobiáš, 2005

DYSKALKULIE

R. Blažková (2009) dle H. Simona (2006)

„Poté, co jsme se seznámili s tolika definicemi a pokusy o definici dyskalkulie (specifické vývojové poruchy matematických schopností, aritmastenie), je třeba ujasnit si dvě věci:

- 1. Neexistuje žádný jasně definovaný jev „dyskalkulie“. Každé dítě má svůj vlastní soubor potíží s porozuměním, typů chyb, příčin atd.*
- 2. Není pravděpodobně nutné nalézt přesnou definici dyskalkulie“*

Je však nutné hledat zejména příčiny poruch a rozlišovat je alespoň podle tohoto schématu:

1. Příčiny, které jsou podmíněny vlivy tzv. částečně odstranitelnými, jako je např. styl učení, způsob výuky, vhodnost přípravy na výuku, motivace k učení apod.
2. Příčiny, které jsou odstranitelné obtížněji, jako jsou dědičné vlivy nebo narušení činností těch částí mozku, které mají vliv na utváření matematických schopností.
3. Příčiny, které jsou způsobeny nízkým nadáním pro matematiku nebo nízkým nadáním všeobecně.

Úspěšnost v matematice je ovlivněna i ostatnímu SPU

Dyslexie – rozlišování písmen, číslic; porozumění zadání; čtení symbolického matematického záznamu.

Dysgrafie – osvojení si číslic a znaků; pojem „číslo“ a „číslice“ a jejich zápis; velikost zápisu; řádky, sloupce; pomalost zápisu.

Dysortografie – projeví se v tzv. diktovaných pětiminutovkách – je nutno v mysli zvládnout příliš mnoho jevů.

Dyskalkulie – vytváření matematických představ; operace s čísly; prostorové představy.

Dyspinxie – zejména při rýsování; znázornění prostorové situace na obrázku.

Dysmúzie – ztráta smyslu pro rytmus – problém v matematice.

Dyspraxie – úprava matematických prací; upravenost rýsovaných obrázků; nešikovnost dítěte.

Reedukace dyskalkulie

1. Stanovení diagnózy: příčiny, problémy, vztah dítěte k matematice.
2. Respektování logické výstavby matematiky a její specifičnosti: od zvládnutí prvků nižší úrovně k prvkům vyšší úrovně. Začít u učiva, které dítě přestalo chápat.
3. Pochopení základních pojmů a operací: všechny pojmy a operace generovat na konkrétních modelech (manipulace s předměty).
4. Navození „AHA efektu“: dítě samo objeví – „já už vím“ a přijme poznatek za svůj.
5. Využití všech smyslů: využití her, pohybu.
6. Diskuse s dítětem: „co vidíš“; dyskalkulie neopravňuje dítě k nečinnosti.
7. Pamětné zvládnutí učiva: vyváženost mezi vyvozováním a drilem (násobilka).

8. Zvyšování nároků na samostatnost a aktivitu dítěte: tvorba vlastních materiálů, pomůcek (tabulky, modely).
9. Neustálá potřeba úspěchu: pohoda, pochvala, veselá – legrační cesta při nápravných cvičeních; terapie hrou.
10. Práce podle individuálního plánu: sestavit podle konkrétních potřeb dítěte.

Žáci s problémy v chování

Kázeňsky problémoví žáci, jsou pro učitele nejobtížnějšími žáky ve třídě, tvoří dvě skupiny:

- žáci s problémy v chování
- žáci s poruchami chování

Mezi těmito skupinami jsou tři základní rozdíly:

- **v záměru jedince při uplatňování způsobu chování**
 - žák s problémy v chování nenarušuje normy úmyslně, ví o svých problémech, chtěl by je odstranit. Označení za problémového žáka mu vadí, negativně je emociálně prožívá;
 - žák s poruchami chování normy nepřijímá nebo je ignoruje. Obvykle nepociťuje vinu ve vztahu k důsledkům svého chování;
- **v časové dimenzi nežádoucích způsobů chování**
- u žáka s problémy v chování jsou problémy obvykle krátkodobé, mohou se projevovat spíše nahodile nebo v souvislosti s vývojovými změnami nebo konflikty se sociálním okolím
- u žáka s poruchami chování se nežádoucí projevy chování v souvislosti s vývojovými změnami prohlubují. Normy porušuje dlouhodobě;

V nápravě, reedukaci, kompenzaci

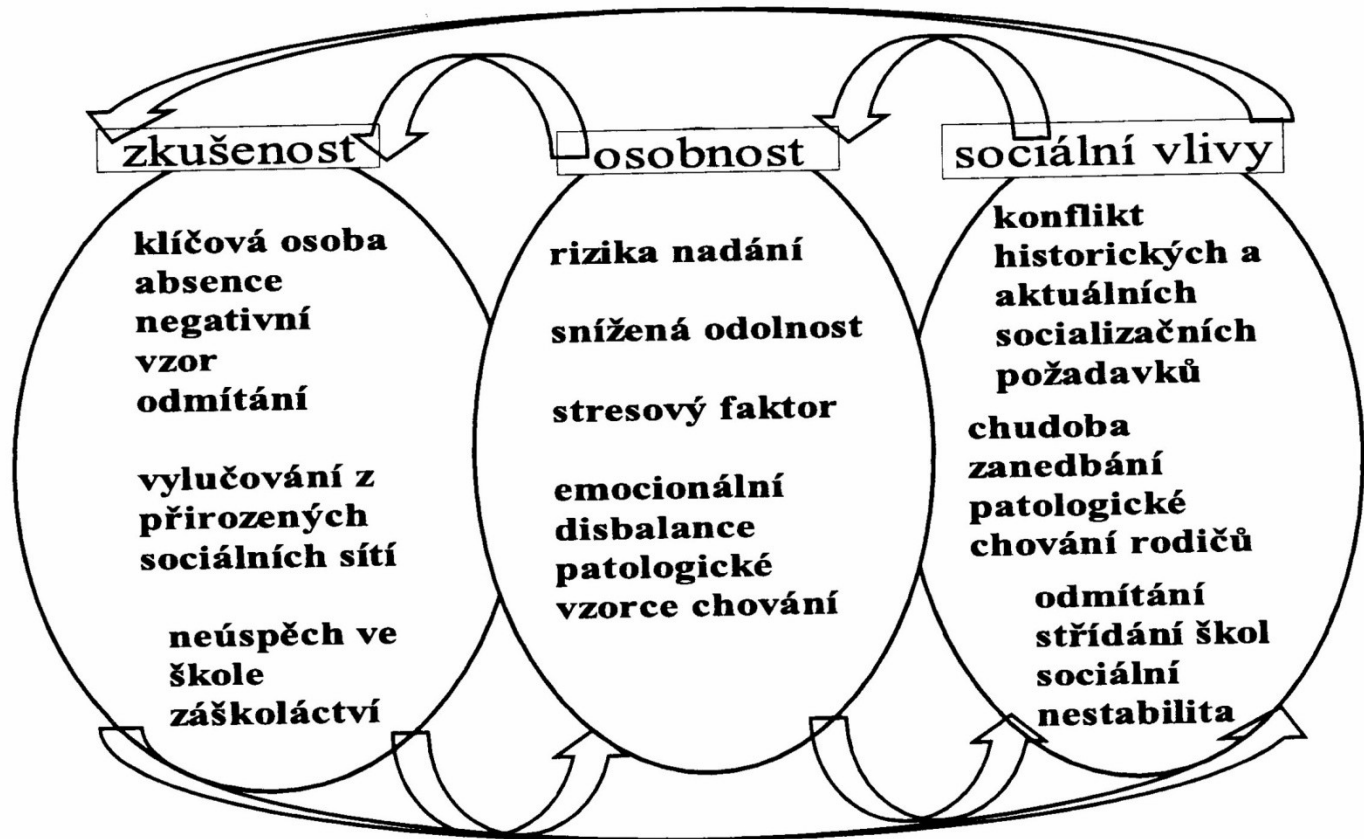
- u žáka s problémy v chování přispějí ke zlepšení chování promyšlená pedagogická opatření v rámci třídy, školy, využití pedagogických metod ve výuce. Školní psycholog a školní speciální pedagog mohou učitele podpořit při vedení žáka, kompenzaci nežádoucího chování;
- u žáka s poruchami chování je nutná speciální péče zajištěná speciálními pedagogy a psychology, při níž je cílevědomými odbornými postupy žák veden ke změně společensky nepřijatelného chování k chování přijatelnému.

Žák s problémy v chování se dostává do role problémového žáka vzhledem ke svým problémům

- **v oblasti školního prospěchu** (má horší výsledky v prospěchu než by se dalo očekávat s ohledem na jeho schopnosti – intelekt)
- **v oblasti chování** (žák, student se projevuje nápadnostmi v chování, chová se jinak než ostatní žáci, narušuje normy školy, může se lišit nápadným zevnějškem)
- **v oblasti citového prožívání** (obvykle je to žák, student citově labilní, úzkostný, bázlivý, jehož projevy přímo nenarušují normy, ale upoutávají pozornost a ovlivňují výkon žáka ve vyučování).

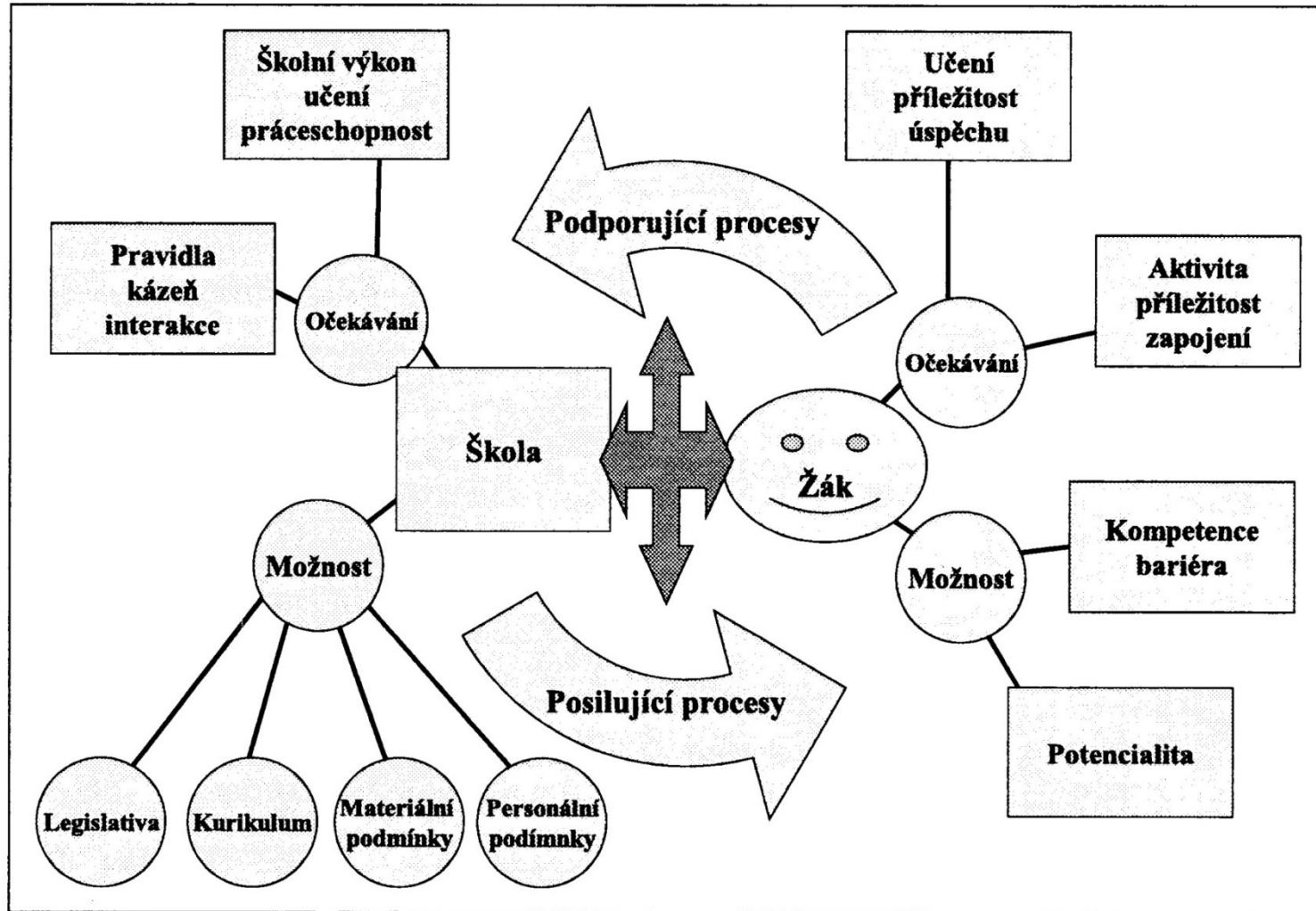
výchovných faktorů ve vývoji poruchy chování

Obr. 6: Triáda rizikových faktorů ve vývoji poruchy chování

Ochranné faktory			
<i>Dítě</i>	<i>Rodina</i>	<i>Škola</i>	<i>Komunita a kultura</i>
Sociální kompetence Sociální dovednosti Nadprůměrná inteligence Připoutání k rodině Empatie Schopnost řešit problémy Optimismus Školní úspěšnost Bezproblémový temperament Vnitřní mechanismy kontroly Morální postoje Hodnoty Sebe-vnímání Umění poradit si	Podporující, pečující rodiče Rodinná pohoda Větší než dvouletý rozdíl mezi sourozenci Zodpovědnost za povinnosti nebo požadování pomoci Stabilní rodina Podpůrný vztah s dalším dospělým Malá rodina Pevné rodinné normy a morálka	Pozitivní školní klima Prosociální vrstevnická skupina Zodpovědnost Pocit sounáležitosti / pouta Příležitost k úspěchu a ocenění dosažených výsledků Školní normy týkající se násilí	Přístup k podpůrným službám Spolupráce v komunitě Připoutání ke komunitě Zapojení do náboženské nebo jiné skupiny Společenské / kulturní normy proti násilí Silná kulturní identita a etnická hrdost

Tab. 13: Ochranné faktory - poruchy řízeného chování (Lane, Gresham, o´Shaughnessy, 2002)

Obr. 12: Kvalita života školy v kontextu žáka v riziku a s poruchami chování

	Vnější kvalita života školy	Vnitřní kvalita života školy. Motivace k učení	Podporující procesy	Vazby a očekávání
Vzdělávací příležitost	Fyzická příslušnost – zdravé prostředí. Sociální příslušnost – zdravé vztahy, otevřená komunikace. Komunitní příslušnost – zakotvení rolí, sebevnímání.	Fyzické bytí – bezpečí. Psychologické bytí – identita, úspěch. Spirituální bytí – radost, štěstí.	Rodinná podpora. Pozitivní komunikace v rodině. Vztahy s dalšími dospělými. Zájem blízkého okolí. Zájem rodičů o školní vzdělávání.	Vztahy ve škole. Vztahy s blízkým okolím. Vzor dospělých. Pozitivní vliv vrstevníků. Vysoká očekávání.
			Posilující procesy	Konstruktivní aktivity
Výsledek života, podoba života, podoba učení	Spirituální bytí: chování vůči okolí, spirituální potřeby, víra, důvěra. Praktické usilování: dobrovolnická práce, peer aktivity, podpora mladších žáků apod.	Praktické usilování. Volnočasové usilování. Usilování o osobní růst, osobní rozvoj.	Společnost oceňující. Možnost být užitečný. Pomoc ostatním. Bezpečnost.	Tvořivá činnost. Cílené programy a projekty. Komunitní aktivity. Spojení školy s domovem.

Tab. 16: Model kvality života školy v analogii modelu resiličních činností a aktivit (podle: Barr, Parret, 2001, Mareš, 2006)